

Europa verklaard
Wouter van der Heijde

verschenen in:
S+RO; Stedenbouw en Ruimtelijke Ordening 92, 4/2011: 61-62.

INTRO	THEMA: ENGE STAD	HET VELD	RECENSIES
3 Hoofdreactioneel Jaap Modder	12 Enge stad Wies Sanders	42 Ontbrekende orde Huub Droogh	61 Europa verklaard, dubbelrecensie Wouter van der Heijde
4 Nabeeld Jan Kadijk	14 De securitisering van de stad: park of jungle? Marc Schuilenburg	48 Publieke financiering voor gebiedsontwikkeling? Edwin Buitelaar en Jan Schuur	Atlas of the conflict Israel-Palestine Karel Martens
6 Column Geen HOEDSTAD Lucas Verweij	20 Hoeders van de stad Sander van der Ham	50 Climpen van de toekomst: Amsterdam – New York Luc Vreeliks	Drawing the Ground Kully Shannon Postleas
8 Q&A Marc Manders, The Next Step De virtuele werkelijkheid in planvorming Anne Lujten	24 Middenklasse maakt de stad Interview met Dominic Schrijer Rita Brans	56 De luchthavenstad bestaat Maurits Schaafma	Anne Lujten Stedelijke regio's Frank Soeterbroek
10 Column Help ik ben een Vlaming! Steven Duccatseuw	28 Ogen én handen op de straat Rondtafelgesprek over ontwerpen aan sociale veiligheid Denise Vrolijk		68 Bovenste Plank Lianne van Duinen
	34 Achter de postcodes Irisa en Job! Wies Sanders		NIROV
	38 Iedere eeuw zijn eigen 'tuigdorpen' Peter Timmer		70 Nirow Agenda
			72 Nirow Nieuws
			76 Het Network Adviseurs in ruimtelijke ontwikkeling en omgevingskwaliteit

**Cohesion, Coherence, Cooperation:
European Spatial Planning Coming of Age?**
Andreas Faludi, Routledge, London/New York, 2010
Isbn 9780415562669 – 207 pp. – £ 29,99

European Spatial Planning and Territorial Cooperation
Stefanie Dühr, Claire Colomb & Vincent Nadin, Routledge, London/New York, 2010
Isbn 9780415467742 – 452 pp. – £ 34,99

Tijdens mijn rondreis langs Europese hoofdsteden in 2004 was voor het boek van Andreas Faludi zeker nog plaats geweest in mijn handbagage. Als medewerker van VROM bezocht ik destijds deels met de minister haar collega's om ruimtelijke ordening opnieuw in Europa op de agenda te zetten. Dat hieraan een lange geschiedenis vooraf ging was mij bekend. Faludi heeft deze geschiedenis in boekvorm gevat zodat iedereen er kennis van kan nemen. De boeken van zowel Faludi als Dühr *et al* zijn echte handboeken voor studenten en andere geïnteresseerden. Uitgegeven bij de prestigieuze uitgeverij Routledge bieden deze standaardwerken in spe een overzicht van Europese ruimtelijke ordening. Alles komt aan bod: van het Europees Ruimtelijk Ontwikkelingsperspectief (EROP) tot aan territoriale cohesie. Voor Andreas Faludi is het de kroon op zijn academische carrière en voor Stefanie Dühr misschien een opmaat naar een hoogleraarschap.

In beide boeken worden de belangrijkste Europese ruimtelijke concepten besproken. Zo leren we waar de Blauwe Banaan vandaan komt en wordt uitgebreid ingegaan op het EROP uit 1999. Faludi noemt dit het 'moederdocument'. Interessant om te zien is dat Nederland als lidstaat en Nederlandse planners een belangrijke rol speelden bij de ontwikkeling van Europese ruimtelijke ordening. Enkele van hen komen dan ook terug in de inleiding van Faludi waarin hij anonieme persoonsbeschrijvingen van sleutelfiguren geeft. Leuk voor de *insiders*. Duidelijk wordt dat Europese ruimtelijke ordening, of *European Spatial Planning* zoals Faludi het noemt, mensenwerk is. Het Europese samenwerkingsprogramma INTERREG zorgde voor een gemeenschap van Europees georiënteerde ruimtelijke planners en het EROP werd opgesteld door een '*roving band of planners*' die over het continent trok.

Faludi belicht vooral het politieke proces van ruimtelijke samenwerking in Europa. Hij plaatst het *European Spatial Planning* in de bredere context van het eenwordingsproces. Het blijkt dat Europese ruimtelijke planners een vooruitziende blik hadden. Zo voorzagen ze in 1968 de internetrevolutie en ging het EROP in 1999 al in op de concurrentiepositie van de EU in de wereld. Pas later kwam dit centraal te staan in ander EU-beleid.

Taal is een onderwerp waar Faludi vaak op terugkomt. Hij is van mening dat zelfs met de beste tolken en vertalers het vinden van de juiste terminologie in de verschillende talen een probleem blijft. Faludi geeft de voorkeur aan het begrip *European Spatial Planning* als het om ruimtelijke ordening op Europese schaal gaat. Met de komst van het begrip territoriale cohesie – dat niet gedefinieerd is en politiek vooral gekoppeld wordt aan het sociale en economische cohesiebeleid in plaats van aan ruimtelijke samenhang – wordt het echter wel weer minder duidelijk. Faludi ziet territoriale cohesie wel primair als ruimtelijke opgave en gebruikt beide begrippen door elkaar. Dühr *et al* besteden er ook een hoofdstuk aan. Mijn ervaring is ook dat het vinden van de juiste begrippen ingewikkeld is in de internationale praktijk. Zo heette het ministersdocument tijdens mijn rondreis eerst *The Territorial State of the Union*, maar werd later toch de officiële titel *The Territorial State and Perspectives of the European Union*.

De conclusie van Faludi, en daarmee een antwoord op de titel van zijn boek, is dat als *European Spatial Planning* een toekomst heeft, deze zacht is. Hij introduceert het begrip harde en zachte ruimten wat mij doet denken aan het werk van de filosoof Peter Sloterdijk (Suhrkamp, 1998). Faludi vindt dat de mismatch tussen harde ruimten (bijvoorbeeld gemeentegrenzen) en zachte ruimten (bijvoorbeeld flexibele samenwerkingsverbanden) geaccepteerd moet worden. Ruimtelijke ordening is meer dan op statistiek gebaseerd beleid, ook het maken van visies is noodzakelijk. Faludi houdt een pleidooi voor metaplanning, dat wil zeggen de planning van de planningspraktijk. Hierin heeft Europa een taak en deze is zacht. Het enige dat nodig is voor zachte planning is de wil om samen te werken, zo vindt Faludi.

Het werk van Dühr *et al* is encyclopedisch van aard. Vooral de instrumenten van Europees ruimtelijk beleid komen aan bod en daarmee is het een aanvulling op het boek van Faludi. Daar waar Faludi vooral ingaat op het Europese schaalniveau, behandelt Dühr *et al* ook de langere bestuurlijke niveaus. Nadat Europese besluitvorming is uitgelegd wordt een compleet deel gewijd aan de ruimtelijke effecten van Europees sectorbeleid. Denk hierbij aan de ruimtelijke gevolgen van de Vogel- en Habitatrichtlijnen en de Structuurfondsen. Aan het slot vragen de auteurs aandacht voor de gevolgen van het neoliberale beleid dat economische ontwikkeling prioriteit geeft boven sociale en milieubelangen. Volgens Dühr *et al* kan dit het Europese sociale model aantasten, terwijl dit juist door velen gezien wordt als het grote pluspunt van Europa ten opzichte van andere wereldeconomieën. De vraag is volgens de auteurs of territoriale cohesie het tij kan keren. Of territoriale cohesie wordt ingevuld als *European Spatial Planning* hangt af van de toekomstige positie van ruimtelijke ordening in de lidstaten. Als de lidstaten overtuigd zijn van het nut van de coördinerende rol van ruimtelijke ordening is het waarschijnlijk dat die ook in Europa vorm zal krijgen.

Uit beide publicaties blijkt de verwevenheid van Europese samenwerking en ruimtelijke ordening. Dat is interessant, zeker in een tijd waarin niet iedereen Europa als positief ervaart. De boeken zijn het lezen waard voor ruimtelijke ordenaars in Nederland die verder kijken dan hun eigen gebied. Doordat ze zeer gestructureerd geschreven zijn, kunnen ze ook als naslagwerk dienen. De goede indexen helpen hierbij. Bij Faludi ontbreekt soms wel een verklarend beeld. Faludi's werk lijkt op de Europese beleidsteksten die hij heeft geanalyseerd: er staan nagenoeg geen kaarten, schema's of grafieken in. Een simpele tabel waarin bijvoorbeeld de opeenvolgende Europese voorzitterschappen opgesomd staan, zou verhelderend werken. Ook belicht Faludi de rol van Nederland minder in de door hem beschreven crisis waarin Europese ruimtelijke ordening zich momenteel bevindt. Zo wordt Nederland niet genoemd als organisator van de *stakeholder conference* die in juni 2006 in Amsterdam plaatsvond. Opvallend is dat Nederland geen rol van betekenis meer speelt als het gaat om Europese ruimtelijke ordening terwijl andere landen van het eerste uur zoals Frankrijk betrokken blijven.

Hopelijk dragen deze publicaties eraan bij dat Nederland weer actiever wordt in Europa. De medewerkers van het nieuwe Ministerie van Infrastructuur en Milieu die zich met Europese ruimtelijke ordening bezighouden moeten Faludi en Dühr *et al* zeker lezen. En als ze op Europese rondreis gaan kunnen *beide* boeken in de bagage, als naslagwerk.

Wouter van der Heijde

Public@vanderHeijde.com / www.vanderHeijde.com

Sloterdijk, P., Sphären I – Blasen, Suhrkamp, Berlin, 1998